

Svatá Pavlína: patronka Olomouce. Olomouc, Statutární město Olomouc, 2024.

KREJČOVÁ, Jana (ed.), HEROLD, Miroslav, ZÁPALKOVÁ, Helena, MLČÁK, Leoš, ZELENKOVÁ, Petra

Eva Maria Hrdinová

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav cizích jazyků

*Maličká, Pomocnice, Ozdoba panen, Paládium, Panenská mučednice, Ustavičné útočiště obyvatel, Zahrada růží zdobená vlastní krví. Pavlína, Paulina, Paulinka, Pavlínka...*¹

Svatá Pavlína, někdejší starokřesťanská mučednice z římských katakomb (s. 8–13) je v Olomouci uctívána od doby barokní. Roku 1623 byla vybrána za patronku města Olomouce a v 19. století zařazena mezi spolupatrony olomoucké katedrály a nebeské ochránce olomoucké arcidiecéze.

Arcijáhnovi a kustodovi olomoucké katedrály Juliu Césarovi Ginnannimu z Pisauru přišlo v nouzové situaci na mysl, že by bylo možné poprosit o přímlovu a ochranu světici, jejíž relikvie byly nedávno přivezeny do města a byly uloženy u jezuitů. (Od starověku panoval mezi křesťany názor, potvrzovaný zkušeností, že svatí mají zvláštní péči o místa, kde jsou přechovávány jejich ostatky. Tohoto názoru se držela katolická církev i v raném novověku. Podle něj by sv. Pavlína měla mít zvláštní zřetel k Olomouci, v jejíchž hradbách začala přebývat a již se stala „měšťankou“) (s. 14).

Ke cti této světice se pak zejména v době barokní konaly průvody městem, které jí bylo svěřeno. Svatou Pavlínou se Olomouc snaží připomínat i v době současné. Neméně cenným počinem k připomenutí svaté Pavlíny je zde recenzovaná publikace kolektivu autorů, sestavená péčí editorky Jany Krejčové.

Monografie je interdisciplinárního charakteru. Kunsthistorické zaměření se setkává s reflexí politických a společenských událostí (válka, epidemie) zejména doby barokní včetně jejího doznívání a ukazuje rovněž každodenní život obyvatel města Olomouce v souvislosti s kultem svaté Pavlíny, od něž si obyvatelé zkoušení válkou a nemocemi slibovali úlevu v nelehké situaci. Pavlínský kult však posléze přispěl i k formování městské identity tehdejších Olomoučanů.

Heuristickým cílem publikace je tak představení života svaté Pavlíny v daných dobových kontextech včetně zmapování konkrétních uměleckých děl, cílem hermeneutickým pak vedle kunsthistorického výkladu k těmto dílům také odkrytí Pavlínina příběhu: jejího prvního reálného života i života její úcty, „druhého života“ na rovině verbální (dobová svědectví, tiskoviny, modlitby).

Cíl hermeneutický postupně naplňují dílčí kunsthistorické kapitoly a rovněž souvislejší výkladová část. Tímto se publikace jistým způsobem odlišuje od výhradně uměnovědných či historických prací, neboť výklad sleduje i rovinu společenskou, kontextovou, rovinu lidí vystupujících v příběhu. K těmto lidem nepatří pouze dávná křesťanská dívka Pavlína, umučená pro svou víru, nýbrž i tisíce dalších již modernějších osob podílejících se na utváření a rozvíjení jejího kultu, prosících ji o pomoc, popřípadě se v různých rolích účastnících na celkovém diskurzu (tento diskurz rekonstruuje zvláště zdařilým způsobem Miroslav Herold, viz níže).

Na okraj budiž podotknuto, že svaté Pavlíny jsou vlastně dvě:² mladá neznámá dívka Pavlína, o níž se zachovala jen informace ohledně jména, a její známější jmenovkyně Pavlína Římská, dcera žalávníka, o které jsou již známy bližší biografické údaje. Obě mladé ženy byly ve své době umučeny pro víru a v podstatě místy pozdější úctou spojeny v jednu a tutéž světicí se stejným životním příběhem. Olomoucká městská patronka Pavlína je právě onou blíže neznámou katakombální světicí, kterou historie uctívání spojila se známější Pavlínou Římskou. V realitě však

ztotožnění obou svatých Pavlín není možné, a to z toho prostého důvodu, že tělo skutečné žalávníkovy dcery Pavlíny bylo v jistém časovém odstupu od svého vynětí z katakomb na Via Aurelia přeneseno spolu s těly Pavlíniných rodičů Artemia a Candidy v roce 1120 do katedrály v italské Piacenze. Tuto translaci ostatků považuje P. Henskens za vysoce pravděpodobnou, neopomíjí však shromáždit zmínky v pramenech a literatuře o dalších ostatcích přisuzovaných žalávníkově dceři. Byly uloženy v kostele sv. Pankráce na Via Aurelia za hradbami Říma (zbudovaném nad katakombami, kde nejprve byla mrtvola svaté mučednice pohřbena), dále v římských kostelích sv. Silvestra a Martina ai Monti, svatého Ducha in Sassia, Čtyř svatých korunovaných a sv. Cecílie ve čtvrti Trastevere, nakonec pak v Boloni v mariánském kostele servitů (s. 19).

Monografie se s tímto problémem vyrovnává již na svém začátku vhodným způsobem. Ústrojnost spojení „obou Pavlín“ a historická pravda zde nestojí proti náboženské tradici:

Z teologického hlediska není podstatné, k jaké svaté Pavlíně se věřící v Olomouci se svými modlitbami obraceli. Zásadní úlohu hrála jejich víra a důvěra, spojená sice s jednou Boží světicí, ale směřující k Bohu jako vrcholnému cíli všech modliteb. Je to Bůh, kdo udílí milosti, dobrodiní a činí zázraky. Nakonec může být inspirativní, že se v Olomouci setkáváme se dvěma ženami jménem Pavlína. Ona druhá, blíže neznámá, snad i mučednice, žila v době, kdy bylo hrdinstvím vést křesťanský způsob života ve společnosti, jejíž většina se na svět a skutečnost dívala odlišným způsobem. V tom by mohla být tato Pavlína oporou dnešním křesťanům (s. 21).

„Olomoucké“ svaté Pavlíně bylo věnováno vícero dílčích prací, a to především od badatelů spojených s Olomoucí hlavně v kunsthistorické oblasti, nicméně jediná větší a systematická monografie do této chvíle absentovala (ponecháme-li stranou nepublikovanou licenciátní práci Miroslava Herolda, obhájenou na Gregoriánské univerzitě v Římě v roce 2010).

Dějinná cesta uctívání svaté Pavlíny se tak vine od roku 1623 prakticky do dnešních dnů. Nyní se budeme věnovat publikaci s ohledem na její kunsthistorickou a narativní³ charakteristiku.⁴

O publikaci s ohledem na kunsthistorickou stránku lze říci následující: shrnuje a spojuje v jeden celek dílčí dlouholeté bádání členů autorského týmu, zejména Jany Krejčové, Miroslava Herolda a Leoše Mlčáka (srov. Mlčák 1993, 2002 a dále například 2022). V posledních letech zmiňme také objevný přínos Petry Zelenkové (2005) a Heleny Zápalkové (2007). Jmenovaná autorská trojice (Mlčák, Zelenková a Zápalková) se s tématem Pavlíny uplatnila vhodným způsobem také v trilogii *Olomoucké baroko* (2010–2011).⁵

Pavlínským památkám se věnuje jak velmi obsáhlá katalogová část vyznačující se bohatým obrazovým doprovodem, tak exkurzy v publikaci, jež prolamují historicko-kulturní výklad směrem k metarovině. Exkurzy začínají od zobrazení Pavlíny Římské před vznikem kultu svaté Pavlíny v Olomouci (s. 23) a pokračují do doby současné. Katalog (3. kapitola, s. 164–319) popisuje kaple, oltáře, sochy, obrazy a další sakrální předměty, jako například zvony, nebo i materiál tištěný (svaté obrázky, modlitby, univerzitní teze),⁶ včetně různorodých votivních darů.

Zde bychom vlastně mohli skončit, nicméně intence autorů jde ještě dál. Pozornost si z našeho pohledu zaslouží zvláště vhléd směrem k současnosti v kapitolách Jany Krejčové (2.4 a 2.5). Zde je zajímavá práce autorky Drahomíry Marie Ryska (s. 160–161), žijící v Německu (mimochodem rovněž ikonopisky) a spojující prostřednictvím partnerských měst českou a německou kulturu. Kniha obsahuje rovněž soupis dříve chybně určených památek olomoucké svaté Pavlíny (s. 351 a dále), informace o jiných světicích téhož jména, jakož i o dalších morových patronkách.

Z hlediska charakteristiky narativní čtenáře upoutá nás již vzhled knihy – na obalu jsou česká a německá oslovení Pavlíny včetně jejích různých verbálních označení (*lékařka, patronka* atd.). Ta se pak explicitně rozvíjejí v narativní části knihy, jež by se dala shrnout syntagmatem „dějiny zázraku“. Zde máme na mysli především první kapitolu (čítající třináct podkapitol, s. 8–143) od Miroslava Herolda, mapující rozvoj⁷ a rozkvět, ale také přerušení kultu Pavlíny v Olomouci.

Kapitoly se věnují mapování pavlínské zbožnosti u všech společenských vrstev: šlechty (viz např. zmínku na s. 47), duchovenstva, středních stavů atd., i sledování situace takřkajíc ze všech stran – od pobožností a zázraků až k hostinám. Barokní život tak lze „ochutnávat“ a vnímat všemi smysly. Příběh zbožnosti se poté spojuje s konkrétními uměleckými díly (za všechny zmiňme například unikátní kalich s motivem svaté Pavlíny z Jevíčka (s. 48, srov. dále 2.1). Zmíněno je také jedno hudební dílo, jímž byly nešpory o svaté Pavlíně (s. 83).

Jelikož svatá Pavlína, ať již šlo o předpokládanou Pavlínu Římskou, nebo o onu neznámou dívku z katakomb, zemřela v mladém věku, byla tradičně považována za světici blízkou dětem a mládeži (s. 26 a dále). Publikace se proto věnuje ve značné míře školství a jeho podílu na svatopavlínských oslavách. Ačkoli kapitoly se školskému tématu *a priori* nevěnují, z textu přesto vyplývají reflexe školního divadla a slavností spirituality, jakou předtím primárně pro jiný region popsala například Kateřina Bobková-Valentová (2006, s. 126–135, 166–183).⁸

Na s. 25 se tak vzpomíná mše pro děti a mládež u bočních oltářů, na s. 26–27 se mluví o studentech gymnázia (chlapcích) a jejich aktivní účasti na slavnosti k poctě světice:

Gymnazisté přispívali k výzdobě městského svatopavlínského procesí, jemuž vycházeli v ústřety z jezuitského areálu se svými pegmaty (pegmata), tj. nosítky či jinak pohyblivými lešeními nebo jevišti (machinae), na kterých byly představeny různé výjevy a scény výtvarným, někdy snad i divadelním uměním. U sv. Mořice se žáci zapojili do městského průvodu a spolu s ostatními obyvateli města kráčeli do jezuitského kostela (s. 26).

Na téže straně se připomíná i zapojení konvertitů do pavlínských slavností:

Všichni „maličci“ (parvuli), zvaní někdy také „katechetická mládež“ (iuventus catechetica), ctíli sv. Pavlínu jako svou zvláštní patronku, neboť tato světice, blízká jim věkem, byla podle vyprávění Lorenze Sauera spolu se svými rodiči a mnoha dalšími čerstvě pokřtěnými konvertity během čtyřiceti a více dní upevňována v křesťanské víře promluvami světců Marcelína a Petra, takže vlastně prošla katechezí. Přivedlo ji to k neohrožené věrnosti Kristu i za cenu mučednické smrti, což se mohlo stát burcujícím příkladem pevné víry, naděje a lásky i pro mladé křesťany raného novověku. Do zvláštní ochrany sv. Pavlíny byli zahrnuti také žáci nižších tříd olomouckého gymnázia, protože i oni procházeli pravidelnou výukou katechismu.

Dále se zmiňují dialogy a básně k poctě svaté Pavlíny vzniklé ve školním prostředí (s. 27), živý emblém, úcta ve školách a zvláštní podíl gymnazistů (s. 45), ale na více místech také informace o tom, že o pavlínských slavnostech skládaly děti a mládež například zkoušky z katechismu. Tematizuje se úcta ze strany dětí (s. 64), zmiňuje se katechetická hra (s. 66), průvod dětí (s. 83), zkoušení dětí z náboženství u příležitosti pavlínských oslav (s. 87 a 108 n.) a školní drama (s. 82 a 110). Vzpomínají se i různé školní slavnosti. Nutno podotknout, že šlo o stovky, či někdy až tisíce dětí a mládeže z Olomouce a okolních obcí z vícerých stupňů škol, ochotné se účastnit několikahodinových oslav a oblékat se do kostýmů již v nočních či brzkých ranních hodinách atd. Dobové dokumenty, jež Miroslav Herold cituje, také explicitně připomínají potěšení dětí a jejich rodičů z účasti na pavlínských oslavách. Oslavy pak byly velmi nákladné, jak se připomíná pro rok 1635:

Následujícího roku vytvořili žáci prvních čtyř tříd gymnázia s dětmi z náboženství jeden veliký živý emblém k oslavě sv. Pavlíny, tak působivý, že Olomouc něco podobného nepamatovala a ani nevěřila, že by se někdy něco takového odehrálo. Gymnazisté představili na nosítkách Šalomounovu zahradu a trůn, hrob sv. Pavlíny obklopený čtyřmi lvy s pochodněmi, loď Boží lásky s Neptunem a Sirénami, a nakonec horu. Doplnily je triumfální vozy tažené koňmi vystrojenými do podoby jednorožců. Jeden vůz vezl sv. Pavlínu obklopenou sbory svatých panen. V průvodu kráčely všelijak vyzdobené dívky celého města a zpívaly. Po skončení

průvodu děti při ceremoniích na nádvoří jezuitských škol držely jednotlivá písmena Pavlínina jména umístěná na pyramidách z květů (s. 27).

Miroslav Herold se v této souvislosti věnuje i otázce zapojení dívek do pavlínské úcty, a nezůstává tedy výhradně u vzdělávání chlapců (jako například Bobková-Valentová 2006). Na okraj podotkneme, že dívčí vzdělávání zůstávalo v době baroka ve stínu vzdělávání chlapeckého a že například Komenského *Didaktika velká* (vydaná poprvé roku 1657) byla počinem novátorským, jenž obhazuje byť elementární, ale přece jen školní vzdělání pro děvčata. Dívky jsou tak ve zde recenzované publikaci explicitně zmíněny na s. 26–27, 88, 110 aj. Je vzpomenu například jejich recitace ke cti svaté Pavlínny. Důkazem propojení Pavlíniny osobnosti a školství jsou ale též doklady grafického a textového charakteru, a to univerzitní teze.⁹

Pavlínská úcta rozšířená ve společnosti¹⁰ je popsána velmi detailně. Podobně je tomu i s propojením celkové úcty ke svaté Pavlíně a úcty ze strany jezuitského řádu a města Olomouce. Na pozadí příběhu se nicméně odehrávala společenská a politická realita doby třicetileté války a následujícího období, například švédské okupace nebo pruského obléhání města. Skutečnost, že se město z těchto událostí zotavilo, se přisuzovala rovněž přímluvě svaté Pavlínny.

Doba ani mimo válečné dění nebyla nikterak idylická, což dokumentuje připomínka sporů mezi řeholními řády, jež ovlivňovaly rovněž vzhled (charakter) úcty k naší světici (s. 35). Cézuru či jistý konec kvetoucí pavlínské úcty s sebou přináší zánik jezuitského řádu (s. 111) a přerušení popsané rozvinuté tradice. Pozdější snahy o obnovu již bohužel nikdy nedosáhly podobného rozsahu, jako tomu bylo v době barokní.

Jak jsme již uvedli, příběh uctívání svaté Pavlínny je příběhem zázraku. Týkal se jednak uzdravení, a to především z moru v období několika morových ran, jednak odvrácení těchto ran.¹¹ Na tato odvrácení se váže celá řada pavlínských uměleckých památek a votivních darů, ale opět i doklady textové. V publikaci nacházíme rovněž aluze na jiné texty spjaté s morem. Mezi ně patří zejména veršovaná mariánská antifona proti moru *Hvězda nebeská* atd. Morovým ranám se publikace věnuje na vícero místech, srov. například s. 52, kde se pojednává o poslední morové ráně a Maubeugeho *Morovém řádu*. Otázka moru by se jevila jako zajímavá pro dějiny lékařství. Ve všech výše zmíněných kapitolách Miroslava Herolda nacházíme reflexe dobových svědectví,¹² a to zejména těch mnohočetných, jež se věnují uzdravení nemocných. Neméně zajímavé se jeví i další potíže uzdravených, což mnohdy bývala horečka¹³ a dále také (nazíráno z dnešního pohledu) různá onkologická onemocnění. Popsán je zde jeden z příběhů uzdravení manželky litovelského malíře Jana Jiřího Rotha (zemřel roku 1710):

Anna Kateřina Pavlína upadla do těžké nemoci, při které se jí tvořilo mnoho „ran a děr“ na hlavě, na krku, prsou, ramenech, nohách a chodidlech. Různí lékaři a ranhojiči se jí snažili pomoci, avšak marně. Dvouleté trápení ji nakonec přivedlo do litovelského špitálu, kde ji navštívil olomoucký jezuita P. Zachariáš Protz a nabádal ji, ať si zvolí nějaké svatého patrona,

který by se za ni u Boha přimlouval. „A tak jsem si vyvolila svatou Pavlínou vedle dalších svatých [...] a slíbila jsem, že se k jejich cti budu spolu se svým mužem a dětmi po celý jeden rok modlit každý den růženec. Nato se mi den ode dne dařilo lépe, a když jsem si všimla zlepšení, nemoc ustoupila.“ Tak to později (v roce 1715) vypověděla při úředním vyšetřování. Uzdravila se v roce 1706, když její manžel začal malovat votivní obraz sv. Pavlíny (s. 47–48).

Podobných případů jsou v knize popsány desítky (muži, ženy, mládež, ze všech společenských vrstev). Přiblížení zázraků obsahuje též humorné momenty, srov. například zmínku o lékárníkovi, jemuž uzdravení a zdraví lidé vlastně kazí živnost (s. 15).

Podobně se připomínají i doklady konverze ke katolické víře. Protestantsko-katolické difference tematizovány nejsou, u nekatolíků je uvedena pouze jejich náboženská příslušnost, popřípadě jsou zmíněny doklady obrácení vlivem pavlínských slavností nebo právě dětského školního dramatu.

Díky svaté Pavlíně se na katolickou víru obrátil například evangelík Michael Küchler:

Pocházel z Fojtska, měl osmnáct let a byl knihvazač. K obrácení od luteránské víry ho přivedlo jasné Boží znamení. Také on složil vyznání víry u oltáře sv. Pavlíny, avšak do rukou rektora Emanuela de Boye. Stalo se tak 4. července 1682 (s. 47).

Svatá Pavlína se dále připomíná i jako patronka proti ohni a záchránkyně od požárů:

Sv. Pavlína je v této stručné charakteristice označena také za pomocnici v ohrožení ohněm. Poprvé v takovém nebezpečí podala pomocnou ruku 30. srpna 1637. Toho dne požár v Olomouci zničil 68 domů od Dolní brány až k Litovelské bráně na západě města a zasáhl také hradby. Lidé postávali kolem horoucí podívané zmatení a bezradní, naříkali a křičeli. Na pomoc přispěchala řada jezuitů se svými scholastiky. Plameny se blížily k věži stojící ve městě na východ od Litovelské brány. Byl v ní uložen střelný prach. Kdyby se vznítily, zničila by celé okolí. Oheň by se býval větrem mohl dostat také k chrámu sv. Mořice a k radnici a rozhořet se natolik, že by zbylé město stěží bylo možné zachránit. Jezuité udělali vše pro to, aby se požár dál nešířil. Do záchranných prací zapojili také lid. Kněží Tovaryšstva, kteří zůstali v koleji, prosili Boha o pomoc a sotva se Bohu zavázali slibem, přišel posel s dobrou zprávou, že požár ustává. Za pár hodin bylo nebezpečí překonáno. Městská rada i další obyvatelé Olomouce děkovali jezuitům za duchaplný zásah a jezuité sami na základě svého slibu vzdali díky nebesům. Sloužili dvě slavnostní zpívané mše, jednu ke cti sv. Ignáce z Loyoly, druhou ke cti sv. Pavlíny, každý kněz celebroidl ještě další dvě mše a ostatní členové koleje obětovali na poděkování dvě svatá přijímání. Uhašení požáru bylo při čítáno také oběma jmenovaným nebešťanům, Ignácovi a Pavlíně (s. 30).

V rámci těchto dobových svědectví, v nichž jsou nemocní i uzdravení uváděni s konkrétními jmény, příjmeními a udáním profese, si nelze nepovšimnout mnoha německy znějících jmen. Je zde tak patrný vztah k dávno minulé německé Olomouci. Recenzovaná

publikace představuje v podstatě jedno z nemnoha, a navíc oborově negermanistických, navázání na snahy germanistů Ludvíka Václavka a Ingeborg Fialové Fürstové.

Dobová svědectví se aktualizují a přidávají se k nim ta současná. I dříve se lidé potýkali s věcmi těžko řešitelnými, s nemocemi, bídou atd. – konkrétní příběhy jsou blízké i dnešní době, nejsou neosobní, „papírové“. Na konci publikace se proto objevuje (zejména při současných modlitbách arcibiskupa Jana Graubnera a o. Františka Hanáčka) aktuální příspěvek k dobám novějším, a to zejména k době kovidové.

Recenzovaná publikace je cenná z více ohledů: nejen coby materiálová (obsahující historický a současný soupis mnohočetných pavlínských památek), ale také obsahující materiál textový, a to zejména dobová svědectví o náboženské úctě především v období největšího rozkvětu uctívání této svěťce.

Práci celého autorského týmu je třeba hodnotit kladně, vyzdvihnout pečlivé zpracování tématu, akribii či zpřístupnění mnohdy neznámých uměleckých památek. V této souvislosti je třeba zdůraznit zvláště nelehkou práci editorky Jany Krejčové, jež nám ukazuje v knize kvalitní a celostní spojení různorodého materiálu a interdisciplinárního přístupu autorstva. Blíže se zastavme i u přínosu autora narativní části, Miroslava Herolda, jehož kapitoly zaujímají podstatnou část publikace a mohly by dle našeho názoru existovat i ve formě samostatné odborné práce. Kladně hodnotit je nutno zejména enormní množství autorem prostudovaných dobových textů české a německé provenience (jezuitské a jiné církevní dokumenty, kroniky, svědectví uzdravených, modlitby atd.), mnohdy podaných latinským jazykem. Domníváme se, že jde o více než úctyhodný rozsah, který může směle konkurovat odborným pracím týmovým. Vlastně každá z Heroldových kapitol by mohla být svébytnou dílčí odbornou studií až encyklopedického stylu. S ohledem na rozpracovanou tematiku školství, ale i duchovního a společenského života různých skupin městské společnosti, spojených společným jmenovatelem úcty k tradici, víře a pozitivním hodnotám, pak tyto kapitoly nastiňují hodnotový rámec své doby, načrtávají obraz lidí barokní společnosti coby svého druhu společnosti občanské, ač o občanství v dnešním smyslu slova se pro tuto dobu neuvažuje.¹⁴ Narativní pasáže jsou psány jednotlívým kultivovaným stylem spisovné češtiny s vhodně naznačenou archaizací, jež nesklouzává k líbivé popularitě, a přesto zůstává čtivá.¹⁵

Závěrem lze konstatovat následující: Monografie s představením osobnosti a kultu svaté Pavlíny nejen vynesla na světlo velké množství uměleckých artefaktů, ale také zmapovala život většího (katolického) města v době pobělohorské. Pokud jde o heuristický cíl, nelze než potvrdit, že byl v plné míře splněn. Totéž dle našeho názoru platí i o cíli hermeneutickém.

Komu může publikace posloužit? Mezi adresáty může patřit jak odborná veřejnost historická, kunsthistorická či pedagogická v nejširším významovém smyslu a studenti, tak i zainteresovaná veřejnost laická, nad úzkou hranici lokálního patriotismu Hané. Příběh Pavlíny, ač spjatý s jedním konkrétním městem, může inspirovat i jinde, protože jde o příběh mladé dívky, jejíž památka pomáhala mnoha generacím. Zde může být navázána kontinuita s dobami minulými, ať již pro věřící, či lidi bez vyznání, čistě ve smyslu pokračování v díle předků. Právě pro studenty a učitele společenských věd je více než dobré vědět, co předcházelo například

vzniku určitých uměleckých děl města a jak vnímalo městské obyvatelstvo na úrovni jednotlivců, oněch příslovečných „malých dějin“, klíčové události „dějin velkých“.

Publikaci doporučujeme jako velmi kvalitní počín, jako příslovečné knižní *stříbro přetavené do kadlubů v zemi sedmkrát protříbené*.¹⁶

Kontakt

Doc. PhDr. Eva Maria Hrdinová, Ph.D.

ORCID: 0000-0003-2582-2724

Ústav cizích jazyků

Pedagogická fakulta UP

Žižkovo náměstí 5, 779 00 Olomouc, Czech Republic

eva.hrdinova@upol.cz

¹ Srov. obal zde recenzované publikace.

² I toto zjištění je objevem autorského týmu zde recenzované publikace.

³ Narativní charakteristikou rozumíme zaměření se jak na styl publikace, tak na obsah sdělení, tedy konkrétně na výkladové kapitoly publikace.

⁴ Při rozlišení vycházíme z našeho filologického a pedagogického odborného zázemí, kde se věnujeme textu i za hranice dějin umění a na zřeteli máme význam textu i ve smyslu didaktickém či výchovném.

⁵ Viz s 12 recenzované publikace. Srov. například publikace Leoše Mlčáka: *K ikonografii sv. Pavlína, barokní patronky Olomouce*. Zprávy památkové péče, 1993, 10, 393–399; *Doplňky k ikonografii sv. Pavlína, barokní patronky Olomouce*. Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 2001. SOkA Olomouc, Olomouc 2002; *Svatá Pavlína, patronka Olomouce*. Krok. Kulturní revue Olomouckého kraje 2022, 1, 62–69, Petry Zelenkové: „CONTRA PESTEM NOBIS FAVE“. *Príspevek k ikonografii svätej Pavliny, patronky proti moru v barokní Olomouci*. Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis, F 49, 2005, 27–45, a Heleny Zápalkové: *Relikviář svätej Pavliny z dómu sv. Václava v Olomouci*. Střední Morava. Vlastivědná revue. Memoria, Olomouc 2007, 25, 88–94.

⁶ Katalog těchto předmětů z pera autorů Jany Krejčové, Leoše Mlčáka, Heleny Zápalkové, Petry Zlámalové a Miroslava Herolda najdeme na s. 167–317.

⁷ Tento rozvoj není omezen datem přítomnosti Pavlína jakožto městské patronky, vzpomíná se i pavlínská úcta dřívejší.

⁸ Kateřina Bobková-Valentová, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha: Karolinum 2006.

⁹ Tyto jsou ovšem doloženy i s jinými svatými.

¹⁰ Rozšíření povědomí o účtě ke svaté Pavlině dokládá například následující svědectví: *Ludvík Kras (1597–1677), rodem z Flander, byl ještě jako jezuitský scholastik (student) v roce 1625 vyslán z flandersko-belgické provincie řádu do Čech, aby podpořil čerstvě ustanovenou českou provincii v jejím plánovaném rozvoji. Během pobytu v Olomouci přispěl k Bollandovu hagiografickému bádání tím, že tomuto učenci 17. prosince 1634 zaslal přepis Života sv. Cyrila a Metoděje z rukopisu olomouckého breviáře. Při té příležitosti napsal: Nikdo jiný zde na Moravě není tak slavný, že by nebyl jinde slavnější, neučiním-li však výjimku vzhledem ke sv. Pavlině, panně a mučednici, jejíž tělo, zasláné z Říma, máme v našem chrámu. Nato konstatoval, že tato panna už potřetí zachránila Olomouc od moru.* (s. 16).

¹¹ Pozornost si zaslouží také lampa svaté Pavlína, z níž nemocní pili vodu a víno. Původně terakotová a později do stříbrného pouzdra uzavřená lampa byla údajně přinesena spolu s Pavlíninými relikviemi z katakomb. Během let se nicméně ztratila, poslední zmínky o ní publikace zařazuje do devatenáctého století (srov. s. 24, ale i 123 a dále).

¹² Včetně opravy dobových pramenů dle nových poznatků (s. 35, informace k úmrtí jezuitů za morové rány).

¹³ Označení *horečka* bylo v době barokní značně polysémantického charakteru, nešlo výhradně o dnešní medicínskou definici. Domníváme se, že vzpomínanými vlnami horečnatých nemocí mohla být například onemocnění chřipkového typu.

¹⁴ Nutno podotknout, že v době rozkvětu kultu sv. Pavlíny ještě existovala zásada *ius soli*. O občanství v definovaném smyslu slova se, jak známo, mluví až ve francouzské ústavě z roku 1791 v souvislosti s obnovením pojmu *ius sanguinis*.

¹⁵ Typograficky je text na velmi dobré úrovni, ojedinělé menší lupy (například na s. 50 zůstalo u několika slov korektorské přeškrtnutí) nikterak nesnižují přínos této práce.

¹⁶ Žalm 12.